

Oslo
Redegjørelse for
stasjonssjefene
22. august 1990

Statsminister Jan P. Syse

Uroen i Gulfen gjør dessverre at vi ikke kan samles i den brede glede som ellers ville vært naturlig: Vi har vært vitne til en utrolig - og fredelig, for ikke å si utrolig fredelig, revolusjon i Øst-Europa siden sist dere var samlet her hjemme. Warszawa-pakten er gått i oppløsning som militærallianse. USA og Sovjet er blitt mer partnere enn fiender.

Alt dette ligger bak oss. Utenriksministeren vil senere komme nærmere inn på de utenrikspolitiske spørsmål, jeg vil på dette felt bare knytte noen kommentarer til utviklingen i Europa-spørsmålet og Regjeringens internasjonale, miljøpolitiske engasjement. Ellers vil hoveddelen av min tale knytte seg til Regjeringens retningslinjer og mål på andre områder.

Hovedutfordringen for den nye Regjeringen er å få økonomien tilbake til ny, stabil selvdreven vekst - etter nullvekst og sterk økende arbeidsledighet gjennom 1988 og 1989. Etter 10 måneder kan vi konstatere at bunnplankene i økonomien er i orden - prisstigning, kostnadsvekst, konkurransevne, utenriksøkonomi. Regjeringen har holdt streng budsjett- disiplin gjennom året, og vil fortsette med det. Likevel må vi konstatere at omslaget når det gjelder ledighetsutviklingen ennå ikke er inntrådt. Det er enkelte positive trekk, som flere ledige stillinger og økende investeringer innenfor en del bransjer.

Jeg vil ikke unngå å nevne at renteøkningen som enkelte banker i sommer satte i verk, kom på et høyst uheldig tidspunkt, både økonomisk og symbolsk. Penge-markedsrenten var på vei ned. Inflasjonen var klart lavere enn forventet og kostnadsutviklingen bedre. Dersom vi ikke får snudd renteutviklingen raskt, kan det forsinke den investeringsøkning vi er avhengig av.

Samtidig må vi erkjenne at den strukturelle krisen i norsk økonomi - som har fått utvikle seg over de siste femten år - er større enn man trodde.

Mange bransjer var ute av stand til å møte en konkurransesituasjon. Mange bransjer hadde lagt på seg langt mer "fett" i form av oversysselsetting og høyt kostnadsnivå for øvrig, enn noen trodde. Da oljepris-fallet og den nødvendige innstramningen i økonomien kom - og den nasjonale og internasjonale konkurransen økte, ble konkurser effektiviseringen og oppsigelser resultatet. Norge hadde som følge av dette i 1989 den sterkeste produktivitetsveksten i industrien i OECD-landene, med 6,4 pst.

Men om oppgaven er større enn forventet, innebærer ikke det at vi nå kan snu. Tvert imot må vi gjennomføre den økonomiske snuoperasjonen mer målbevisst enn noen sinne. Intet taler for at det blir lettere å møte internasjonal konkurranse i 90-årene. EFs indre marked betyr økt konkurranse og mer effektive markeder. I tillegg vil vi møte større konkurranse fra Øst-Europa - land som i mange henseende vil være lavkostnadsland, men med høy teknologisk standard. Vi må jo regne med at vestlig teknologi og kapital raskt vinner innpass.

Regjeringens mål er derfor å føre videre en stram økonomisk politikk som kan sikre lav kostnadsvekst,

bedret konkurranseevne, og lavere prisvekst enn i våre konkurrentland. En stram etterspørselspolitikk vil bli supplert med en aktiv strukturpolitikk for å øke vår vekstevne: Strukturpolitikken vil i seg selv effektivisere måten vi bruker ressursene på, og vil i tillegg gjøre det mulig å utnytte de muligheter en lav pris- og kostnadsvekst gir. Selv om vi nå har et pris- og kostnadsnivå som ligger 20-25 pst over våre konkurrentland, kan vi i løpet av et par år forbedre vår situasjon i forhold til Sverige med 10-15 pst. Vår prisstigning er nå 3,6 pst, mens den er 10,8 pst i Sverige. Det viser at det nytter, og at vi kan nå langt gjennom en fast kurs.

Strukturpolitikken retter seg inn mot alle markeder: Arbeidsmarked, finansmarked, kraftmarked, varemarked, offentlig sektor m.m. Biter av denne politikken er i ferd med å komme på plass: For finansmarkedene er det allerede gjennomført betydelige reformer, valuta-reguleringen er avviklet, statsbankene vil bli fristilt og konkurransen øker. Neste trinn vil bli økt konkurranse mellom de ulike aktører på markedet: Forsikring, bank og kredittforetak og utenlandske aktører.

Gjennom en ny energilov er kraftomsetning blitt markedsbasert.

Som et ledd i strukturpolitikken, er det Regjeringens mål å redusere næringstøtten. Det ligger også som en naturlig følge av de internasjonale forhandlinger som nå finner sted. Norge ligger i verdenstoppen når det gjelder subsidier og næringsstøtte, og selv om vi er et særeget land, vil vi med fordel kunne starte tilpasningen til en ny situasjon raskest mulig.

Neste års statsbudsjett vil bli stramt. Det er Regjeringens mål at offentlige utgifter skal øke svakere enn BNP. Det setter nye krav til

budsjettdisiplin. Arbeidsledighetsproblemet kan ikke løses over offentlig sektors budsjetter. Det har mange trodd for lenge. På tre år har offentlige utgifter økt med nær 7 pst av fastlands-BNP, eller fra 58 pst til nær 65 pst. Fastlandsunderskuddet på statsbudsjettet er økt fra 2 til 40 mrd. kroner på to år, og vil øke til 57 mrd. kroner om tre år (1993) selv uten et eneste nytt utgiftstiltak.

Regjeringens strategi tar derfor både sikte på å bremse veksten i offentlig sektor, og styrke vekstkraften i privat sektor, slik at ledigheten etter hvert kan gå ned.

Det er derfor ikke mange områder som kan regne med stor realvekst i årene fremover. Vi har betydelige problemer med den sterke veksten i trygdeutgiftene pga høy vekst i uføreutgifter, attføringsutgifter og utgifter til medisiner m.m. Regjeringen vil sette i verk tiltak for å redusere denne. Men helse- og sosialsektoren totalt sett vil få vekst i årene fremover. Likeledes vil miljøinnsatsen bli økt.

Vi vil også legge opp til å styrke barnefamilienes økonomi både gjennom skattesystemet og gjennom innføring av kontantstøtte for barn under 3 år.

Regjeringen legger meget stor vekt på utdanningspolitikken. Oppe i en vanskelig situasjon på arbeidsmarkedet, er det en positiv side at titusener flere unge nå sitter på skolebenken. Det kan gi oss en kompetansevekst og økt kunnskapsmasse som kan komme godt med når veksttoget er kommet på sporet. Men det kan også bety en annen, mer positiv holdning til læring og kunnskap igjen. Unge lærer seg å lære - og at kunnskap er nyttig. Det er ikke sunt for drivkraften i et samfunn at folk uten utdanning har høyere livslønn enn mange med lang utdanning. Det at universitetene igjen stiller krav ved inntak er

heller ikke unyttig. I 1990-91 vil det være 127.000 studieplasser ved høyskoler og universiteter, mot de 105.000 Arbeiderpartiet planla for 1995 - så sent som i LTP lagt frem i mars 1989! Det fremstår også mer som en gåte når aviser skriver at bare enere kommer inn - selv om vi har mer enn 20.000 flere studie-plasser. Så mange enere kan det ikke ha blitt - og har det det, skal vi ikke beklage det.

Det er også viktig at norske studenter gjennom internasjonale utvekslingsordninger vinner innsikt i andre lands kulturer. Med det økte internasjonale samkvem vi vil få, er det viktig at de unge blir mer internasjonale. Det er derfor vi legger stor vekt på å komme med i EFs forsknings- og studentprogrammer. Vi vil også se på våre stipendordninger for å sikre at deg gir rom for utenlandske studier.

Den internasjonale utvikling gjør det mulig å dempe veksten i forsvarsutgiftene. Samtidig vil Regjeringen legge vekt på det arbeid Forsvarskommisjonen gjør - før det kommer på tale med større endringer.

Også en vurdering i lys av den stramme økonomiske situasjon gjør det nødvendig å se på effektiviteten og utnyttelsen av midlene til Forsvaret. Det samme gjelder bevilgningene til U-hjelp.

I løpet av det siste året har Regjeringen tatt viktige skritt for å overføre statlige næringsengasjementer til private. Dette har skjedd som ledd i en aktiv næringspolitikk for å skape en bedre næringsstruktur og frigjøre statlig kapital til andre formål. De viktigste salg har vært 80 pst av Norsk Jernverk i Mo i Rana, som har vært et mangemilliardersluk. Nå senest i vår ble ca 47 pst av Raufoss AS solgt til private, og gjennom dette har vi fått 8.000 nye aksjonærer. Regjeringen vil fortsette arbeidet på dette feltet. Ca 50 pst av TBK -

Televerkets konkurransebedrift - vil bli solgt. Også andre bedrifter blir vurdert.

Endringer i Hydros eierstruktur er for tiden lite aktuelle, og Regjeringen har heller ingen aktuelle planer om å delprivatisere Statoil. Men sammenlignet med Raufoss og som illustrasjon er det interessant å tenke seg både den eiendomsspredning og den frigjøring av kapital som her kunne bli mulig i Statoil.

Regjeringen gikk inn for en sterk vekst i miljøbudsjettet i 1990. Også i årene fremover vil vi satse sterkt. Nytt fra 1991 vil være aktiv bruk av miljøavgifter. Regjeringen tar i budsjettet for 1991 sikte på å legge frem en mer samlet plan for opptrapping av miljøavgifter i årene fremover. Men innføring må skje gradvis - både for å sikre at prisvirkningen kan håndteres og for at folk skal få tid til å endre forbruksmønster. Jeg vil minne om at svenskene kom meget ugunstig ut av sin omlegging mot miljøavgifter - inflasjonen blir i år ca 10 pst - siste måned 10,8.

Regjeringen vil se omfanget av miljøavgifter i sammenheng med endringer i inntektsskattesystemet. Det vil være Regjeringens mål at summen av endringer skal lette situasjonen for den vanlige skatteyder. Omleggingen vil gjøre arbeid mer lønnsomt, og forurensning mindre lønnsomt. Arbeidet med skatten vil nå skje fortløpende. Regjeringen har lagt frem sin skattemelding og Stortinget tar sikte på å behandle denne tidlig i høst. Fra Regjeringens side har vi lagt opp til en reform som på mange måter føyer seg inn i tenkningen fra andre land: Lavere satser, færre fradrag, bredere skattebase og mindre skatt på arbeid.

Regjeringen legger opp til å senke høyeste skattesats til under 50 pst, mot nå 59 pst. Kommende år er målet

i Lysebu-erklæringen 56 pst. Regjeringen tar sikte på å behandle de ulike lovproposisjonene i 1991 slik at reformen kan settes i verk fra 1992. Skatteendringer vil særlig lett kunne påvirke deler av vår internasjonalt rettede virksomhet, som skipsfarten. Regjeringen er imidlertid klar over at skipskapital meget raskt lar seg flytte, dersom norske skatteregler blir ugunstige. Dette hensyn må virke inn når reglene for KS-beskatning skal vurderes som ledd i en helhet. Og én ting står denne Regjeringen fast på: Skattereformen må behandles og vedtas som helhet. (Det kommer ikke på tale med ensidig utvidelse av skattefundamentet uten at skattesatsene bringes markert ned samtidig.)

Også en annen internasjonal rettet næring vil jeg si noe om:

Norsk fiskerinæring står overfor store problemer - etter en vanskelig tid. Både svikt i tilgang og sviktende priser har gjort sitt. Oppdrettsnæringen har også fått store problemer og på toppen av dette har vi blitt anklaget for subsidiebruk og dumping-salg. Det som mange trodde skulle bli en viktig vekstnæring for kyst-Norge, har støtt på store problemer, og vi har fått et konkurstras. Dette skyldes til dels at eierstrukturen i næringen ikke var rettet inn mot vanskelige tider, men tok for stort hensyn til ønsket om lokal forankring og svært spredt eierkonsentrasjon.

Regjeringen innser at det er nødvendig å endre en del av rammevilkårene for oppdrettsnæringen i mer liberal retning. Vi arbeider også med oppmykninger når det gjelder hele fiskerinæringen. Skal fiskerinæringen klare seg i fremtiden, må den drives mer markedsorientert og mer rasjonelt, og kvalitetskravet må øke.

Jeg vil også kommentere forholdet til norsk oljepolitikk og -produksjon i lys av det som nå skjer i Gulfen.

En effektiv boikott av Irak og Kuwait-olje innebærer at oljetilgangen blir redusert med ca 4 millioner fat pr dag (mfd) eller ca 6 pst av verdensmarkedet. En forsyningssvikt for ett eller alle IEA-landene på 7 pst er kriteriet for utløsning av IEA's kriseberedningsprogram. Ved mindre forsyningssvikt enn 7 pst har IEA lagt opp til konsultasjoner for å iverksette diverse tiltak.

Den ledige produksjonskapasiteten utenfor Irak og Kuwait er beregnet til ca 5 mfd. Innenfor dette volum, kan OPEC-landene produsere opp til 3 mfd for resten av året (IEA-analyse) dersom det er politisk vilje. IEA venter også at produsentland utenfor OPEC kan bidra med 0,5 mfd. Alt i alt kan svikten i produksjonen bli på mellom 0,5 til 2 mfd i inneværende år som følge av boikotten. Dette må dekkes av lagerreduksjoner, energisubstitusjon i en del kraftverk og endelig gjennom informasjonskampanjer/prisøkninger og påfølgende energisparing.

De nåværende betydelige overskuddslagre vil kunne bidra med f.eks. 1 mfd i 5 mndr. Hele bortfallet fra Irak og Kuwait kan dekkes fra de kommersielle lagrene ut året uten at det fysisk sett oppstår en anstrengt lagersituasjon. 1 mfd olje kan relativt enkelt erstattes av andre energibærere i kraftsektoren og industriell virksomhet. De nåværende priser gjør det lønnsomt. Boikotten burde på denne bakgrunn ikke føre til oljemangel av betydning. Blokaden av Kuwait har ført til mangel på raffineringsskapasitet som kan føre til høye priser, særlig på drivstoff.